

Aš ir medijos

Socialinių medijų raštingumo kompetencijų ugdymas pasitelkiant interaktyvius mokymosi rinkinius suaugusiems žmonėms su negalia

nr. 2019-1-LT01-KA204-060697

4 Intelektinis produktas

MOKYMO PROGRAMA SPECIALISTAMS

TEIKIANTIEMS PAGALBĄ SUAUGUSIESIEMS SU NEGALIA

MEME

Me and the Media

Data	31/03/2022
Autorius	Valentina Fiordelmondo (AIAS Bologna Onlus)
Kiti autoriai	Enrica Tiberio, Stefano Pallotta (AIAS Bologna onlus); Lisa Franz, Priska Unsinn, Lisa Panzierer (ATEMPO); Lina Garbenčiūtė, Simona Aginskaitė (LNF); Vilma Ferrari (IMOTEC)
Versija	1.0
Formatas	Ataskaita
Viešinimo tipas	Viešas

Table of content

Sąvokos	4
Įžanga	5
Kliūtys ir spragos	5
Mokymo programa	6
1 Kaip organizuoti efektyvius mokymus suaugusiesiems su negalia	8
Darbas su grupėmis: homogeninės ar heterogeninės	8
Kaip organizuoti efektyvius mokymus suaugusiesiems su negalia klasėje	8
Sąvokos ir individualūs gebėjimai	9
Prieinamumas	9
Bendravimas ir santykiai	13
Kaip sudaryti mokymosi programą	14
2 Kaip tiesiogiai įtraukti žmones su negalia į technologijų naudojimą	15
Kas yra skaitmeninė kompetencija? Kas yra medijų raštingumas?	15
Dalyvavimo skaitmeninėje žiniasklaidoje formos	16
Kaip įgalinti žmones su negalia naudoti technologijas	16
3 Bendrosios žinios apie interneto pasaulį, rizikas ir prieinamus resursus	18
Kur pradėti?	18
WWW pasaulis	18
Rizikos ir galimybės	19
4 Kaip išvengti rizikos	20
Internetinis priekabiavimas	20
Privatumas ir asmeninių duomenų apsauga	21
Asmeniniai santykiai	23
5- Darbas su socialinės žiniasklaidos kanalais	24
Kas yra socialinių medijų kanalai?	24
Socialinės medijos: apibrėžimas	24
Socialinių medijų platformos	24
Socialinių medijų naudojimosi gairės	24
Mažinanat skaitmeninę atskirtį	25
Savarankiško įsivertinimo klausimai	26
1 SKYRIUS	26

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

2 SKYRIUS	27
3 SKYRIUS	28
4 SKYRIUS	29
5 SKYRIUS	30

Sąvokos

Prieinamas bendravimas - prieinamas bendravimas naudingas visoms auditorijoms, nes informacija yra aiški, tiesioginė ir lengvai suprantama. Jame atsižvelgiama į įvairias kliūtis, trukdančias gauti informaciją, ir sudaromos galimybės gauti grįžtamąjį ryšį.

Prieinama informacija - suprantama kaip informacija, pateikiama tokiais formatais, kad kiekvienas naudotojas ir besimokantysis galėtų naudotis turiniu vienodomis sąlygomis su kitais. Idealiu atveju prieinama informacija - tai informacija, kuri leidžia visiems naudotojams ir besimokantiems lengvai orientotis turinyje ir kurią galima veiksmingai suvokti ir suprasti įvairiais suvokimo kanalais, pavyzdžiui, naudojant akis ir (arba) ausis, ir (arba) pirštus.

BDAR - Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas - ES teisės aktas, reglamentuojantis duomenų apsaugą ir privatumą Europos Sąjungoje ir Europos ekonominėje erdvėje. Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas yra svarbi ES privatumo teisės ir žmogaus teisių teisės, ypač Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 8 straipsnio 1 dalies, sudedamoji dalis. Pagrindinis BDAR tikslas - sustiprinti asmenų asmens duomenų kontrolę ir teises į juos bei supaprastinti tarptautinio verslo reguliavimo aplinką

Pataikavimas - kai kas nors su kuo nors užmezga santykius, pasitikėjimą ir emocinį ryšį, kad galėtų juo manipuliuoti, išnaudoti ir piktnaudžiauti arba gauti seksualinių paslaugų.

Žmonės su negalia - neįgaliesiems priskiriami asmenys, turintys ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų, kurie sąveikaudami su įvairiomis kliūtimis gali trukdyti jiems visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenės gyvenime lygiai su kitais asmenimis.

Phishing (angl. "phishing") - tai kibernetinis nusikaltimas, kai į taikinį ar taikinius elektroniniu paštu, telefonu ar tekstine žinute kreipiasi asmuo, prisistatantis teisėta institucija, kad įkalbėtų asmenis pateikti slaptus duomenis, pavyzdžiui, asmenį identifikuojančią informaciją, banko ir kredito kortelių duomenis bei slaptažodžius.

Sekstingas - Sekstingas yra seksualinių žinučių siuntimas ir gavimas naudojantis technologijomis, pavyzdžiui, telefonu, programėle, el. paštu ar interneto kamera. Kai kuriems žmonėms sekstingas yra būdas tyrinėti seksualumą, pasitikėjimą, ribas ir intymumą. Tačiau kai kuriais atvejais sekstingas naudojamas patyčioms, šantažui ir išnaudojimui.

Specialieji poreikiai - specialieji ugdymo reikalavimai asmenims, turintiems mokymosi sunkumų, emocinių ar elgesio problemų arba fizinę negalią. Tačiau neįgaliųjų teisių ekspertai prieštarauja šiam terminui, teigdami, kad neįgalieji neturi specialių poreikių, o turi individualių poreikių, į kuriuos reikia atsižvelgti. Ekspertai skatina, kad neįgaliųjų poreikiai būtų vertinami per protingo pritaikymo perspektyvą, kuri reiškia būtiną ir tinkamą pakeitimą ir pritaikymą, nesukeliantį neproporcingos ar pernelyg didelės naštos, kai to reikia konkrečiu atveju, siekiant užtikrinti neįgaliesiems galimybę naudotis visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis arba naudotis jomis lygiai su kitais asmenimis.

JT Neįgaliųjų teisių konvencija - Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencija (JTNTK) Neįgaliųjų teisių konvencija yra tarptautinė žmogaus teisių konvencija, kurioje nustatytos pagrindinės neįgaliųjų žmogaus teisės.

Įžanga

Sparčiai augo internetinės žiniasklaidos naudojimas, atsirado naujų paslaugų ir bendravimo priemonių, tokių kaip tinklaraščiai, vaizdo įrašų srautai ir socialinė žiniasklaida. Naudodamiesi technologijomis, internetu ir socialine žiniasklaida neįgalieji gali turėti naujų galimybių bendrauti ir dalyvauti pilietinės visuomenės gyvenime, tačiau su jų naudojimu susiję pavojai yra labai dideli.

Neįgalieji turi įsitraukti į pozityvų socialinės žiniasklaidos ir naujų skaitmeninių priemonių naudojimą ir suvokti šių priemonių teikiamas galimybes, o tuo tarpu jie turi žinoti apie galimą riziką, susijusią su jų naudojimu.

Projektu "MeMe" siekiama tobulinti suaugusiųjų neįgaliųjų skaitmeninės žiniasklaidos įgūdžius, naudojant interaktyvią mokymosi aplinką, kad būtų aktyviai ir konstruktyviai prisidedama prie teisingesnio ir pliuralistiškesnio negalios atstovavimo socialinėje žiniasklaidoje ir kad būtų užpildytos profesionalių suaugusiųjų švietėjų pasirengimo spragos, siekiant geriau padėti jauniems suaugusiems neįgaliesiems naudotis skaitmenine (socialine) žiniasklaida.

MeMe dirbo su neįgaliųjų jaunų suaugusiųjų grupėmis Italijoje, Portugalijoje ir Austrijoje ir pasitelkė neįgaliųjų srities ir žiniasklaidos švietimo specialistų patirtį, kad sukurtų prieinamas ir įtraukias priemones ir metodikas. Šis vadovas - mokymosi programa parengta remiantis tiesiogine patirtimi, kurią per dvejus "MeMe" projekto metus įgijo projekto partneriai.

Kliūtys ir spragos

Ilgą laiką neįgalieji turėjo ribotas galimybes reikšti savo nuomonę, todėl jų pasaulėžiūros požiūriams tradicinėje žiniasklaidoje buvo nepakankamai atstovaujama, tačiau internetas ir ypač socialinė žiniasklaida labai keičia šios grupės dalyvavimą viešajame gyvenime. Socialinė žiniasklaida suteikia daugiau galimybių bendrauti, o tai ypač svarbu neįgaliesiems, kurie dažniau nei kitos visuomenės grupės patiria izoliaciją. Interneto galimybės, ypač socialinė žiniasklaida, tinklaraščiai, vaizdo įrašų dalijimosi programos, taip pat tapo puikia platforma reikšti nuomonę apie procesus iš neįgaliųjų perspektyvos - komentuoti aktualius klausimus, dalyvauti svarbiose diskusijose, informuoti apie teisių pažeidimus ar džiaugtis pasiekimais. Socialinė žiniasklaida neatpažįstamai pakeitė neįgaliųjų dalyvavimą, tačiau dėl skaitmeninės aplinkos ir dalies joje esančios informacijos neprieinamumo tik nedidelė dalis neįgaliųjų turi galimybę ja naudotis.

Visi puikiai žinome kliūtis, su kuriomis neįgalieji susiduria fizinėje aplinkoje, internetas turi potencialo įveikti šiuos apribojimus ir tapti erdve be diskriminacijos. Tačiau taip nėra, nes tiek fizinėje, tiek skaitmeninėje aplinkoje esama kliūčių, dėl kurių neįgalieji negali naudotis joje teikiama informacija ar paslaugomis. Didžiausių sunkumų internete patiria regos, klausos ir ypač intelekto negalią turintys žmonės.

Svarbiausiame tarptautiniame susitarime dėl neįgaliųjų teisių - Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijoje (Konvencija) - informacijos prieinamumas laikomas svarbia visuotinio prieinamumo dalimi. JT konvencijos 9 straipsnyje prieinamumas, įskaitant informaciją, įtvirtintas kaip esminis savarankiško gyvenimo ir integracijos elementas, kurį šalys privalo užtikrinti absoliučiai kiekvienam piliečiui. Todėl natūralu, kad JT konvencijoje prieinamumas taip pat minimas kaip būtina sąlyga įgyvendinant kitas šio tarptautinio dokumento nuostatas, pavyzdžiui, integracijos į bendruomenę, švietimo, saviraiškos laisvės, teisės į informaciją, dalyvavimo politiniame gyvenime. Reaguodamos į kylantį diskriminacijos skaitmeninėje aplinkoje reiškinį, Europos Sąjungos institucijos inicijavo ir priėmė vadinamąją Interneto prieinamumo direktyvą, kuri įpareigoja valstybes nares užtikrinti viešųjų interneto svetainių ir mobiliųjų programėlių prieinamumą. Kitas svarbus dokumentas, jau įpareigojantis privataus sektoriaus įstaigas, yra 2019 m.

priimtas Europos prieinamumo aktas, kuris įpareigoja įmones užtikrinti IT produktų, tokių kaip kompiuteriai, išmanieji telefonai, elektroninės knygos, prieinamumą įvairių gebėjimų žmonėms. 2020 m. ES priėmė 2020-2030 m. Europos strategiją dėl negalios, kurioje nustatyti ilgalaikiai tikslai, ypač daug dėmesio skiriant interneto prieinamumui. Spartėjanti skaitmenizacija ir "Covid 19" pandemija parodė, kad tokio tipo aplinką reikia pritaikyti prie vartotojų galimybių įvairovės, kad niekas neliktų nuošalyje.

Su socialine žiniasklaida susijęs iššūkis yra tas, kad jos prieinamumo nereikalaujama pagal jokią ES teisės aktą. Deja, dauguma socialinės žiniasklaidos platformų nėra visiškai prieinamos, tačiau, nors negalime pakeisti socialinės žiniasklaidos platformų, vis tiek galime pagerinti skelbiamo turinio prieinamumą, taip pat turime galimybę naudotis tiesiogiai į socialines platformas integruotomis prieinamumo funkcijomis.

Prieinamas ir įtraukus turinys naudingas ne tik neįgaliesiems, bet ir visiems. Socialinė žiniasklaida iš tiesų suteikia neįgaliesiems galimybę išeiti iš šešėlio, savireklamuoti ir šviesti platesnę auditoriją apie tai, kas yra gyvenimas su negalia, kurti realesnį negalios vaizdą ir dekonstruoti stereotipus apie negalią, kuriuos dažnai sukuria tradicinės žiniasklaidos diskursas.

Siekiant užtikrinti visapusišką neįgaliųjų įtrauktį, reikia įveikti daugybę ne tik prieinamumo, bet ir kitų kliūčių. ENTELIS projekto konsorciumo parengtoje baltojoje knygoje pateiktas ITC naudojimo kliūčių ir galimybių sąrašas. Be kita ko, tai - ir palaikančiųjų (specialistų, kaip mokytojų ir auklėtojų, ir tėvų), ir neįgaliųjų kompetencijos stoka.

Šiandien dažniausiai visi žmonės naudojami išmaniuoju telefonu arba kompiuteriu, tačiau kiti turi turėti reikiamą skaitmeninį raštingumą ir žinių apie konkrečią priemonę, kad galėtų padėti kitiems asmenims saugiai ir atsakingai naudotis technologijomis ir socialine žiniasklaida. Ypač dirbant su sutrikusio intelekto asmenimis, turėtų būti įgyvendinami tinkami mokymosi būdai, kuriais atsižvelgiama į asmens gebėjimus ir teisę į savarankiškumą bei tuo tarpu į kylančius pavojus.

Mokymo programa

Šiandien internetas yra didžiulė žmonių gyvenimo dalis. Jis yra įdomus, naudingas ir informatyvus, tačiau gali būti ir pavojingas, kad ir kaip saugiai jaustumėtės naršydami. Įgiję įprotį naudotis gerais interneto saugumo principais, galite apsaugoti savo informaciją ir tapatybę.

Informacijos ir paramos teikimas padeda žmonėms tapti saugiais ir įgudusiais socialinės žiniasklaidos vartotojais ir išsiugdyti supratimą apie unikalias ribas ir galimybes, atsirandančias naudojantis internetu. Ribas, kurios nustato, kas priklauso "man" ir kuo galima dalytis bet kurioje socialinės žiniasklaidos formoje. Galimybės pristatyti tą "aš", kuris, mano manymu, geriausiai atspindi tai, kas esu.

Ta pati nauda bendrauti su draugais ir šeima, žiūrėti juokingas nuotraukas ir vaizdo įrašus, keistis komentarais, kulinariniais kūriniais ir skelbti nuostabių vietų nuotraukas, kai atostogaujate, galioja ir mūsų remiamiems neįgaliesiems. Būtų neatsakinga neįspėti žmonių apie riziką, su kuria galima susidurti dalyvaujant skaitmeniniame pasaulyje, pavyzdžiui, patyčias, išnaudojimą ir privatumo pažeidimus. Tačiau sprendimas nėra apriboti žmonių prieigą prie socialinės žiniasklaidos, veikia turime mokytis žmones būdų, kaip sumažinti ir valdyti riziką ir kartu naudotis socialinės žiniasklaidos teikiamais privalumais.

Daugelis suaugusiųjų švietėjų, asmenų su negalia darbuotojų ir tėvų mano, kad reikia turėti daugiau žinių apie socialinę žiniasklaidą, kuria naudojasi jų mokiniai ir (arba) remiami asmenys ir (arba) vaikai, ir su ja susijusią trumpalaikę ir ilgalaikę riziką bei galimybes; taip pat reikia turėti kompetencijų, kad būtų galima geriau padėti neįgaliesiems jaunuoliams tinkamai naudotis socialine žiniasklaida.

Ši mokymosi programa parengta kaip praktinė priemonė pedagogams, padedanti neįgaliesiems tinkamai naudotis internetu ir socialine žiniasklaida, kad jie galėtų pasinaudoti skaitmeninės žiniasklaidos teikiamomis galimybėmis ir išvengti rizikos. Tikimasi, kad įgiję supratimą apie šių priemonių veikimą ir tai, kaip jomis galima atsakingai naudotis, neįgalūs jaunuoliai taip pat įgis supratimą apie savo teisę dalyvauti skaitmeninėje bendruomenėje, kad jiems būtų sąžiningai atstovaujama, įveiks stereotipus ir skatins atsakingą elgesį naudojantis skaitmenine žiniasklaida.

Šio vadovo moduliai skirti pasidalyti veiksmingais metodais dirbant su jaunuoliais su negalia, sprendžiant skaitmeninio keliamus pavojus, galimybes ir pasekmes. Jis nepretenduoja tapti išsamiu vadovu, kuriame būtų pateiktos visos žinios apie interneto ir žiniasklaidos pasaulį kaip tokį, tačiau tai būtų naudingas šaltinis, kuriame būtų galima rasti sėkmingos patirties, naudingų išteklių ir metodikos užuominų, padedančių neįgaliesiems tyrinėti interneto pasaulį ir naudotis juo teisingai bei dalyvaujant. Atsižvelgiant į grupės (ar atskiro asmens) ypatybes, poreikius ir gebėjimus, siūloma veikla turėtų būti atitinkamai pritaikyta ir suformuota.

Remdamiesi specialistų ir pedagogų mokymosi šia tema spragų ir poreikių analize bei patirtimi, įgyta vykdant kitas projekto "MeMe" veiklas, rengiame šią mokymosi programą.

Mokymosi programa suskirstyta į 5 modulius. Kiekviename modulyje apžvelgiama nagrinėjama tema, pateikiami pasiūlymai, kaip palengvinti seminarų / veiklų / mokymosi programų struktūrą. Kiekviename modulyje taip pat pateikiamas savęs vertinimo klausimynas, kurį naudojant galima patikrinti, ar yra kompetencijų ir žinių spragų, ir tokiu būdu mokytis pagal poreikį, gilintis tik ten, kur spragos yra akivaizdžios. Mokymosi programos pabaigoje rasite naudingų šaltinių, skirtų šių gairių temoms, sąrašą.

1 Kaip organizuoti efektyvius mokymus suaugusiesiems su negalia

Darbas su grupėmis: homogeninės ar heterogeninės

Skirtingos aplinkybės lemia skirtingą mokymosi praktiką. Siekiant užtikrinti įtraukią aplinką, sudarant mokymosi programą, svarbu atsižvelgti į grupių sudedamųjų dalių ypatumus, susijusius tiek su negalios tipu, tiek su žiniomis ir gebėjimais.

Taikant įtraukųjį požiūrį reikėtų siekti, kad būtų įtraukti visi grupės komponentai ir kad dalyvavimas būtų kuo aktyvesnis. Planuodamas mokymosi kelią, instruktorius ir (arba) švietėjas turėtų apibrėžti priemones ir metodikas, kurios leistų visiems dalyviams aktyviai įsitraukti pagal savo gebėjimus ir interesus. Mokymosi turinys, metodai ir veikla turėtų būti pritaikyti, pritaikyti, todėl prieinami ir tinkami naudoti visiems grupės komponentams.

Kaip organizuoti efektyvius mokymus suaugusiesiems su negalia klasėje

JT ŽTK (Konvencijoje) įtvirtinta tinkamo sąlygų pritaikymo sąvoka, kuri apibrėžiama kaip studijų ir (arba) mokymosi proceso ir aplinkos modifikavimas ir pritaikymas, taip pat kitos būtinos priemonės (pvz., papildoma pagalba, įskaitant užrašų rašymo ar kitas paslaugas). Svarbu paminėti, kad negalia yra kintanti sąvoka: Konvencijoje apibrėžta negalia laikoma, kad ilgalaikiai fiziniai, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimai, sąveikaujantys su įvairiomis kliūtimis, gali trukdyti neįgaliesiems visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenės gyvenime lygiai su kitais asmenimis. Šiuo požiūriu, kadangi būtent aplinka, sąveikaudama su asmens negalia, gali sukelti negalią, turime užtikrinti, kad kliūtys, trukdančios gauti mokymą, būtų kuo mažesnės.

Vertinimai ir kiti studijų ir (arba) mokymosi proceso aspektai turėtų būti pritaikyti atsižvelgiant į individualius poreikius. Toliau pateikiami kai kurie elementai, į kuriuos reikia atsižvelgti:

- Prieinamas šrifto stilius ir dydis;
- Įvairių pagalbinių technologijų ir programinės įrangos naudojimas mokymuisi ir mokymuisi;
- fizinio prieinamumo gerinimas;
- papildomas laikas mokymų metu;
- Kiti individualūs pritaikymai.
- Ir t. t.

Šioje sistemoje pradinis veiklos etapas, kai grupė pradeda pažinti vieni kitus, yra labai svarbus momentas, kai auklėtojai ir (arba) mokytojai turi nustatyti išteklius ir sunkumus, į kuriuos reikėtų atkreipti ypatingą dėmesį.

Teorinius ir praktinius susitikimus visada turėtų keisti diskusijos ir interaktyvūs momentai, naudingi jaunų žmonių patirčiai ir emocijoms pažinti bei grupei sutvirtinti.

Kiekviena nauja aptariama tema galėtų būti pristatoma per žinių įvertinimo etapą (t. y. rato valandėlę), po kurio sektų tobulinimo etapas. Be to, ypač kalbant apie intelekto sutrikimus, teorines ir abstrakčias temas reikėtų nagrinėti siejant jas su realaus gyvenimo įvykiais: šiuo tikslu naudingos priemonės galėtų būti vaidmenų žaidimai, socialinės istorijos ir dalyvių sukurti bei sumontuoti vaizdo įrašai, prezentacijos. Makro temų skaidymas į mikro temas ir kelių susitikimų nagrinėjimas ta pačia tema yra gera strategija, kad grupės dalyviai jas lengvai įsisavintų. Taip pat internete esanti medžiaga, pavyzdžiui, vaizdo įrašai, reklaminiai filmukai, serialai, straipsniai, žaidimai, yra patrauklios priemonės, kurias galima naudoti, tačiau, žinoma, pagrindinis veiksmingo mokymo elementas neabejotinai yra edukacinis santykis.

Sąvokos ir individualūs gebėjimai

mokymasis naudotis technologijomis kartu mokantis atsakingai naudotis internetu ir socialine žiniasklaida

Įgalinimas yra sudėtinga sąvoka, glaudžiai susijusi su mokymusi. Yra įvairių mokymosi metodų, kuriuos galima taikyti (t. y. aktyvus mokymasis, mokymasis bendradarbiaujant, mokymasis veikiant ir t. t.), siekiant įgalinti asmeninius gebėjimus. Bet kuris mokymosi metodas gali būti daugiau ar mažiau tinkamas atsižvelgiant į asmenų ir (arba) grupės ypatybes, tačiau visada turi būti siekiama veiksmingai įgalinti asmenis, o ne mechaniškai išmokyti siūlomą turinį. Ypač dirbant su žmonėmis, turinčiais kognityvinių sutrikimų, reikia ne "mokyti ir (arba) mokytis APIE", o "mokyti ir (arba) mokytis SU" ir "mokyti DARYTI KITUS VEIKSMAI".

Be to, kai kalbame apie internetą ir socialinę žiniasklaidą, paprastai darome prielaidą, kad visi žmonės, kurie naudojami šiomis priemonėmis, taip pat geba tinkamai naudotis technologijomis, kurios leidžia prie jų prieiti. To negalima laikyti savaime suprantamu dalyku: šiais laikais iš tiesų dauguma žmonių turi žinių, kaip naudotis išmaniuoju telefonu, kad galėtų prisijungti prie socialinės žiniasklaidos ar atlikti kai kuriuos pagrindinius veiksmus, pavyzdžiui, skambinti, atsisiųsti programėles ar fotografuoti, tačiau jei jiems reikia atlikti kitus veiksmus ar naudotis kitomis technologijomis, jie atsiduria bėdoje. Dažnai labai svarbu pakeisti nustatymus, suprasti, kaip vaisingai naudoti kai kurias programėles, pasiekti tą pačią socialinę žiniasklaidą per kitą įrenginį ir pan. Norint užtikrinti, kad sąvokos, kurias norėtumėte perduoti, būtų iš tikrųjų suprastos ir įsisavintos, labai svarbu įsitikinti, kad asmuo / grupė turi teisingų pagrindinių žinių apie technologijas.

Mokymasis ir mokymas, kaip tinkamai naudotis internetu ir socialiniais tinklais, neturėtų reikšti vien tik mokymą / mokymą apie juos; būtina leisti dalyviams aktyviai naudotis visomis technologijų teikiamomis funkcijomis, o socialinė žiniasklaida yra tik vienas iš jų aspektų. Pavyzdžiui, konkrečių dalykų, tokių kaip tinklaraščiai ir (arba) vaizdo įrašai, kūrimas yra labai naudingas skaitmeninių, pasakojimo ir asmeninio pertvarkymo įgūdžių ugdymui bei išmokyti sąvokų įtvirtinimui.

Prieinamumas

Jei jau žinote, kad žmogus su negalia užsirašė į kursą, seminarą ar mokymosi veiklą arba organizuojate veiklą su žmonių su negalia grupe, pasistenkite surinkti svarbią informaciją apie jo judėjimo, bendravimo įgūdžius ir ankstesnę mokymosi patirtį, nes tai gali būti svarbu siekiant užtikrinti galimybę dalyvauti studijų ir (arba) mokymosi procese.

Svarbu atsižvelgti į poreikį pritaikyti mokymo medžiagą, pertraukų dažnumą ir trukmę bei papildomos pagalbos poreikį. Atminkite, kad kurso dalyviai su negalia visų pirma yra tokie pat bendraamžiai, kaip ir kiti. Draugiškas priėmimas ir individualus dėmesys besimokantiejiems su negalia dažnai yra ypač svarbūs. Bus daug lengviau užtikrinti mokymosi kurso ar dalyko prieinamumą, jei iš anksto pasiruošite ir pritaikysite kursą skirtingiems poreikiams.

Norėdami, kad informacija būtų prieinama, pirmiausia turėtumėte atidžiai išnagrinėti savo tikslinę grupę. Kokių kliūčių gali kilti? Į ką turite atsižvelgti, jei norite, kad informacija būtų kuo prieinamesnė? Tačiau svarbu suderinti individualizavimo aspektą su prieinamumo visiems aspektu, užtikrinant, kad vieno asmens pasiekti rezultatai (mokymosi požiūriu) probleminėje situacijoje galėtų būti naudingi visiems.¹

---

¹ TIDE - įtraukiojo švietimo formų vadovas

Terminas prieinamumas reiškia ne tik informacijos suprantamumą. Informacija taip pat gali turėti įvairių kliūčių. Tai, pvz.: vizualinės kliūtys: Informacijos dizainas labai prisideda prie prieinamumo. Pavyzdžiui, labai maži arba neryškūs šriftai nėra prieinami. **Ar galite lengvai perskaityti šį tekstą?**

Klausos barjerai: Tai, pavyzdžiui, vaizdo įrašai ar podcast'ai be subtitrų ar transkripcijų. Jie neprieinami žmonėms, kurie blogai girdi.

Jutiminės kliūtys: Tai gali būti fizinės kliūtys, susijusios su analoginiais informaciniais produktais. Pavyzdžiui, skrajutė gali būti nepatogi arba tam tikro storio popierius gali būti sunku apversti.²

Toliau rasite naudingos informacijos, kuri padės jums įtraukti įvairias negalias turinčius asmenis³.

Nepamirškite, kad mokiniai su negalia taip pat nori iššūkių!

Mokymosi ir intelekto sutrikimai

Kiekvienas žmogus, turintis mokymosi ar intelekto negalią, yra skirtingas, o mokymosi negalią turinčių žmonių bendravimo poreikiai skiriasi. Tačiau prieinama informacija padeda ne tik šiems žmonėms. Ji taip pat naudinga visoms grupėms.

Mokymosi sunkumai dažnai vadinami nematoma negalia. Nors jie yra nematomi, jie gali labai apsunkinti studentų studijų procesą. Paprastai rekomenduojama mokymosi sunkumų turintiems studentams skirti daugiau laiko užduotims atlikti, todėl jiems reikėtų skirti papildomo laiko, taip pat suteikti galimybę naudotis programine įranga (pvz., skaitymo programine įranga), o kai įmanoma, rašymo, klausymo ir skaitymo užduotis reikėtų pakeisti testais žodžiu arba atvirkščiai.

Kalbant apie mokymosi ir intelekto sutrikimų turinčius asmenis, svarbu pabrėžti svarbiausius nagrinėjamos temos aspektus, suskirstyti užduotis į aiškius etapus ir pabrėžti bendruosius veiklos tikslus.

Ypatingą dėmesį reikėtų skirti bendravimui. Būtina parengti strategiją, kaip susidurti su sudėtingomis temomis, tokiomis kaip privatumas, kibernetinė prievarta ar sekso žinutės. Jei reikia, taip pat reikėtų naudoti skirtingus būdus ir kalbas.

AAC (Aumentacinė ir alternatyvioji komunikacija) - tai priemonių ir strategijų, kurias asmuo naudoja kasdienėms komunikacijos problemoms spręsti, rinkinys. AAC komunikacija gali būti įvairių formų, pavyzdžiui, kalba, bendras žvilgsnis, tekstas, gestai, veido išraiška, prisilietimas, gestų kalba, simboliai, paveikslėliai, kalbą generuojantys įrenginiai ir kt. Kiekvienas žmogus naudoja kelias bendravimo formas, priklausomai nuo konteksto ir mūsų bendravimo partnerio. Efektyvus bendravimas vyksta tada, kai vieno asmens ketinimus ir prasmę supranta kitas asmuo. Forma yra mažiau svarbi nei sėkmingas pranešimo supratimas⁴.

Lengvai suprantama kalba - tai prieinamas formatas, kuriame supaprastintas tekstas, sujungtas su paveikslėliais, naudojamas aiškiai ir lengvai suprantamai perteikti pranešimus. Lengvai skaitoma kalba reikiama teksto pateikimą prieinamu ir lengvai suprantamu formatu. Jis dažnai naudingas sutrikusio intelekto žmonėms.

² <https://www.capito.eu/en/what-is-easy-to-understand-language/>

³ Tips for accessibility were identified after consultation with the members of Lithuanian disability forum – the different disability organisation. Also after consultation with teachers and learners from Vilnius university.

⁴ <https://isaac-online.org/english/what-is-aac/>

Paveikslėlius gali suprasti kiekvienas, nesvarbu, kokia kalba jis kalba ar kaip gerai moka skaityti.

Yra įvairių būdų, kaip informaciją galima paversti lengvai skaitoma kalba, tačiau visuotinai sutariama, kad reikėtų laikytis šių taisyklių⁵:

- Tekstas turėtų būti suskirstytas į trumpus sakinius.
- Jei įmanoma, kiekvienam teksto sakiniui atvaizduoti reikėtų parinkti paveikslėlius.
- Jei įmanoma, kalba turėtų būti supaprastinta, o visi reikalingi sudėtingi žodžiai ar terminai turėtų būti paaiškinti.
- Tekstas turėtų būti rašomas dideliu šriftu, ne mažesniu kaip 14pt.
- Jei įmanoma, tekstas turėtų būti pateikiamas A4 formato puslapiuose, nes A5 ar mažesnio formato puslapiai yra sunkiau prieinami.
- Tekstas visada turėtų būti lygiuojamas dešinėje puslapio pusėje, o paveikslėliai - kairėje puslapio pusėje.
- Venkite įmantrių šriftų ir kursyvo.
- Dizaino elementų turėtų būti kuo mažiau, kad jie neatitrauktų dėmesio nuo informacijos.

Regos sutrikimai: Aklumas arba dalinis regėjimas

Regos sutrikimai yra įvairūs. Prieš pradėdami mokymosi veiklą arba kuo anksčiau nustatykite mokinio poreikius ir galimybes. Skirkite laiko pokalbiui ir nedvejodami užduokite klausimų. Jei reikia, pedagogas turėtų suteikti asmeniui informacijos apie patalpos prieinamumą: jėgimą, laiptus, tam tikras priemones (pavyzdžiui, specialų apšvietimą).

Geras pristatymas mokymo kelio pradžioje ypač svarbus, kai grupėje yra asmuo, turintis regos sutrikimų. Asmuo atpažins balsus ir žinosis, kur patalpoje yra kiti asmenys / bendraamžiai / pedagogai. Kiti grupės komponentai turėtų prisistatyti savo vardais užsiėmimo pradžioje arba kiekvieną kartą prieš pradėdami kalbėti. Jei įmanoma, iš anksto nusiųskite bendraamžiui būsimą susitikimo medžiagą ir pasiteiraukite, kokia forma jam (jai) tinkamiausia. Aklieji paprastai naudojami įvairiomis teksto skaitymo programomis, todėl svarbu, kad pateiktą medžiagą būtų galima nuskaityti teksto skaitytuvais. Nebus problemų, jei informaciją pateiksite Word formatu.

Nekeiskite kalbėjimo būdo! Galite ir toliau vartoti tokias frazes kaip "iki pasimatymo" arba "pažiūrėkite". Nebijokite pakviesti aklių kalbėti ir diskutuoti prieš grupę.

Kuriant regos negalią turintiems asmenims pritaikytą mokomąją informaciją (tekstus, prezentacijas, skaidres), reikėtų atsižvelgti į šiuos patarimus:

1) Tinkamas kontrastas

Puikus kontrastingo teksto pavyzdys - naudoti tamsų foną ir šviesų tekstą, kai tik įmanoma, nes taip akys geriau atsipalaiduoja.

Kai nėra kontrasto, tekstas beveik neįskaitomas.

2) Šriftas

Naudokite šriftus, kurių raidžių raidės aiškiai skiriasi, o raidžių linija yra vienodo storio.

Prieinamas šriftas: Verdana, Calibri, Arial

Neprieinamas šriftas: Times New Roman (raidės yra nevienodo storio). Visi manuscript tipo šriftas.

3) Šrifto dydis

Tinkami spausdinto teksto šrifto dydžiai Arial 14pt ir 16pt. Arial 9pt yra per mažas

4) Šrifto stilius

⁵ More information and tips: <https://www.learningdisabilities.org.uk/learning-disabilities/a-to-z/e/easy-read>

Bold tekstas yra tinkamas išskirti svarbią informaciją ar pavadinimus

Nenaudokite *italic teksto*, venkite pabraukimo.

NERAŠYKITE ILGŲ TEKSTŲ DIDŽIOSIOMIS RAIDĖMIS, NES TAI APSUNKINA SKAITYMĄ.

Klausos sutrikimas: kurtumas arba silpna klausa

Daugelis kurčiųjų ir klausos negalią turinčių žmonių gestų kalbą laiko savo gimtąja kalba, nors yra ir tokių, kurie gali naudoti klausos kompensavimo priemonės (klausos aparatus, kochlearinius implantus ir FM ryšio sistemą) ir renkasi alternatyvius bendravimo būdus.

Visais atvejais rekomenduojama prieš pradėdant veiklą bendrauti su klausos negalią turinčiu / kurčiu asmeniu ir jo gestų kalbos vertėju, kad galėtumėte aptarti kalbėjimo tempą, išsiaiškinti vartojamą terminiją ir pan.

Klausos negalią turintys asmenys paprastai informaciją skaito iš lūpų, todėl labai svarbu, kad kalbėtumėte neužsidengę burnos, žiūrėdami į auditoriją. Geriausia, jei pasirinksite vieną vietą stovėti arba sėdėti.

Per susitikimus stenkitės kalbėti aiškiai ir ne per greitai, geriausia kalbėti sakiniais su aiškia pradžia ir pabaiga. Tai palengvins skaitymą iš burnos ir gestų kalbos vertėjo darbą bei padės išvengti neteisingos informacijos. Jei įmanoma, darykite trumpas pertraukėles. Tai palengvins darbą klausos negalią turintiems dalyviams ir gestų kalbos vertėjui.

Atvirų diskusijų metu įsitinkite, kad vienu metu kalba tik vienas asmuo. Medžiagą geriausia pateikti iš anksto prieš paskaitą. Jei per užsiėmimus naudojate vaizdo medžiagą, pasistenkite, kad ji būtų subtitruota.

Ribotas mobilumas

Jei žinote, kad grupėje, kurioje mokote, bus mokinių, turinčių judėjimo sunkumų, pasistenkite darbą organizuoti kuo patogesnėje patalpoje. Jei nusprendėte netikėtai pakeisti patalpą, būtinai apie tai informuokite neįgaliuosius, nes jie savo laiką planuoja gerokai iš anksto, todėl svarbu, kad apie bet kokius pokyčius jie sužinotų laiku.

Ribotas judrumas gali būti įvairaus sunkumo, nes skirtingo lygio raumenų ar nervų pažeidimai gali skirtingai riboti asmens judesius.

Prieš skubėdami padėti riboto judrumo mokiniui, įsitinkite, ar asmeniui iš tikrųjų reikia pagalbos. Netinkamai elgiantis su neįgaliojo vežimėliu, jį galima lengvai sugadinti. Neįgaliojo vežimėlyje sėdintis asmuo gali papasakoti, kaip jam padėti. Nebijokite pakviesti riboto judrumo asmenų pasisakyti prieš grupę. Jei tribūna yra per aukšta, mokinys gali kalbėti šalia. Nekeiskite kalbėjimo būdo! Galite ir toliau vartoti tokius žodžius kaip "eik" arba "ateik".

Ribotas judrumas taip pat gali reikšti ribotą viršutinių galūnių naudojimą. Struktūrizuojant ir siūlant veiklas, kuriose naudojamos technologinės priemonės, svarbu atsižvelgti į kiekvieno dalyvio galimybes dirbti ir naudotis tokiomis priemonėmis, kaip pelė, jutikliniai ekranai, rašikliai ir t. t. Jei yra galimybė, būtų naudinga kreiptis patarimo į pagalbinių technologijų centrą.

Bendravimas ir santykiai

Įtrauktis reiškia, kad kiekvienas žmogus laikomas galinčiu reikšti mintis ir išsakyti savo nuomonę visose gyvenimo srityse. Bendravimo aspektų apmąstymas reiškia, kad reikia suteikti balsą visiems neįgaliesiems, o ne rezignuoti susidūrus su kliūtimis. Kai kurie aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti, yra šie:

- Kalbėdami su žmonėmis, kuriems sunku kalbėti, atidžiai klausykitės ir palaukite, kol jie baigs.
- Jei reikia, užduokite trumpus klausimus, į kuriuos reikia trumpo atsakymo, arba linktelėkite galva.
- Niekada neapsimeskite, kad suprantate; vietoj to pakartokite, ką supratote, ir leiskite asmeniui atsakyti.
- Jei reikia, išbandykite alternatyvias bendravimo formas
- Su suaugusiais žmonėmis elkitės kaip su suaugusiais.

Dar vienas aspektas, į kurį reikia atsižvelgti struktūruojant veiklą, yra grupės, kurioje vyrauja tvirti vidiniai santykiai, apibrėžimas. Svarbu, kad grupė būtų apibūdinama kaip tapatybė, kuriai dalyviai jaučiasi priklausantys, kurioje kyla entuziazmas, pritarimas ir kolektyvinės gamybos jausmas. Tvirta grupė skatina kiekvieno nario dalyvavimą, kiekvienam pagal savo gebėjimus ir įgūdžius, ir prisideda prie kolektyvinės formos kūrimo.

Kaip sudaryti mokymosi programą

Kai norite parengti mokymosi planą ar laboratoriją interneto ir socialinės žiniasklaidos tema, turite atsižvelgti į įvairius aspektus, tarp jų į tai, kas yra mokytojas (pedagogas, dėstytojas, tėvai ir t. t.), laiką, pagrindinius ir papildomus mokymosi tikslus, mokymosi turinį ir metodus, vykdytiną veiklą, turimus išteklius ir tai, kaip vertinti sąvokų įsisavinimą. Toliau pavaizduotoje lentelėje pateikėme keletą pavyzdžių.

Tikslinė grupė

Kokia negalia?
Kokie yra pradiniai įgūdžiai?
Kiek mokinių?

Facilitatorius ir kontekstas

Kas padeda? (mokyklos mokytojas, auklėtojas, tėvai)
Kokiame kontekste dirbate? (mokykla, šeima, kiti kontekstai)

Susitikimų skaičius

Kiek susitikimų planuojate surengti?

Laikas

Kiek laiko truks susitikimai?

Pirminis tikslas

Koks yra pagrindinis susitikimų tikslas?

Antrinis tikslas

Ar yra papildomas tikslas?

Mokymosi turinys

Koks yra kiekvieno susitikimo ir (arba) susitikimų serijos turinys?

Mokymosi metodai

Kaip norite dirbti? kokius metodus norite naudoti? (bendradarbiavimas, metodas "iš apačios į apačią" arba "iš apačios į viršų", atvejo analizė, vaidmenų žaidimai)

Mokymosi veiklos

Kokią veiklą norėtumėte vykdyti? (grupinė veikla, viktorinos, priemonių kūrimas ir pan.)

Mokymosi resursai

Kokie yra jūsų informacijos šaltiniai? Ar yra kokių nors turimų priemonių, kurias norėtumėte naudoti kartu su besimokančiais?

Vertinimas

Kaip vertinate, ar pavyko įsigyti komponentų? (klausimynai, dėstytojų stebėjimai, ad hoc priemonės) Ar yra kokių nors mokslinių schemų ar tinklėlių, kuriuos galite naudoti?

2 Kaip tiesiogiai įtraukti žmones su negalia į technologijų naudojimą

Tinklalapius padaryti prieinamus daug lengviau nei statyti pastatus be barjerų. Integruotos skaitmeninių prietaisų valdymo priemonės gerokai palengvina prieinamumą neįgaliesiems. Skaitmeninių prietaisų naudojimas leidžia teikti pagalbą be stigmatizacijos, nes išmanieji telefonai ir planšetiniai kompiuteriai yra kiekvieno žmogaus ir kasdienio gyvenimo dalis, nesvarbu, kokie būtų poreikiai.

Skaitmeninių priemonių naudojimas suteikia savarankiškumo besimokantiesiems su negalia. Tačiau naudojantis skaitmenine medija taip pat reikia įgyti galių, kad jie būtų tinkami skaitmeniniam pasauliui. Skaitmeninė medija atveria naujas duris žmonėms su negalia. Dėl pasiekiamumo geriau sekasi užmegzti ryšius ir lengviau dalyvauti visuomenės gyvenime. Todėl labai svarbu išmokti naudotis skaitmenine medija, kad būtų galima savarankiškai judėti skaitmeniniame pasaulyje. Jei neįgaliesiems teikiama parama ir jie lydimi, kad galėtų gyventi savarankišką gyvenimą, nereikėtų pamiršti skaitmeninių gebėjimų. Tinkamas mokymas, leidžiantis neįgaliesiems užtikrintai veikti su skaitmeninėmis medijomis, lemia, kad jie tampa konkurencingais darbo rinkos dalyviais, gali padidinti savo savivertę ir pagerinti galimybes gyventi savarankiškai.

Šiuolaikinėje žinių visuomenėje galimybė naudotis tinkamomis naujomis technologijomis turi būti laikoma žmogaus teisių klausimu. Įvairiose politikos srityse - Europos Sąjungoje, WSIS ir Jungtinių Tautų organizacijoje - naujosios technologijos pripažįstamos neatsiejamoms nuo daugelio piliečių gyvenimo aspektų ir turėtų būti pabrėžiama jų, kaip platesnės socialinės įtraukties skatinimo priemonės, svarba.

Europos neįgaliųjų švietimo plėtros agentūra (2013 m.)

Kas yra skaitmeninė kompetencija? Kas yra medijų raštingumas?

Skaitmeninė kompetencija - tai užtikrintas ir kritiškas elektroninės žiniasklaidos naudojimas darbui, laisvalaikui ir bendravimui. Šios kompetencijos susijusios su loginiu ir kritiniu mąstymu, aukšto lygio informacijos valdymo įgūdžiais ir gerai išvystytais bendravimo įgūdžiais.

Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo terminas apibūdina žinių, strategijų ir įgūdžių rinkinį, leidžiantį asmeniui veiksmingai susidurti su šiuolaikine žiniasklaidos aplinka. Jį sudaro keturios sritys:

- ● informacija ir žinios
- ● bendravimas ir bendradarbiavimas
- ● tapatybės paieškos ir orientacija
- ● skaitmeninė tikrovė ir produktyvi veikla

Kad galėtumėte saugiai judėti skaitmeniniame pasaulyje, jums reikia šių įgūdžių:

● žiniasklaidos kritikos: Žiniasklaidos kritika turi tris subdimensijas: pirma, tai probleminiai socialiniai procesai, pavyzdžiui, žiniasklaidos koncentracija arba duomenų apsaugos problema. Šias problemas reikia gebėti suvokti (analitinė žiniasklaidos kritika): Toliau apibūdinamos analitinės žinios. Žmogus turi gebėti kritiškai apmąstyti savo elgesį žiniasklaidoje. (refleksyvioji žiniasklaidos kritika). Ir galiausiai šiame kontekste kalbama apie socialines žiniasklaidos plėtros pasekmes ir poveikį mūsų pačių veiksmams (etinė žiniasklaidos kritika).

● Žiniasklaidos studijos: Žiniasklaidos studijos - tai žinios apie žiniasklaidą ir žiniasklaidos sistemas. Žiniasklaidos studijos turi dvi dedamąsias: informacinės žiniasklaidos studijos reiškia klasikinės žinias apie

žiniasklaidą; instrumentinės-kvalifikacinės žiniasklaidos studijos reiškia gebėjimą dirbti su naująja žiniasklaida.

- Žiniasklaidos naudojimas: tai apibūdina gebėjimą naudotis žiniasklaida, gebėjimą imliai naudotis žiniasklaida ir gebėjimą naudotis interaktyviais pasiūlymais.
- Žiniasklaidos dizainas - tai gebėjimas kurti, inovatyviai keisti, tobulinti ar kūrybiškai estetiškai naudoti žiniasklaidos priemones.

Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumas ugdomas veikiant ir aktyviai dalyvaujant. Kompetencija ugdoma tik pačiam aktyviai naudojančiam medijomis, kritiniais gebėjimais, refleksyviu ir kritišku naudojimu. Tie, kuriems suteikiama galimybė patiems elgtis su medijomis, sužino ne tik apie medijas, bet ir apie save. Taip tampa įmanomas savarankiškas ir autonomiškas veikimas. Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumas - tai besimokančiųjų įgalinimas savarankiškai veikti, savarankiškai apsispręsti ir būti saugiems internete.

Dalyvavimo skaitmeninėje žiniasklaidoje formos

Dalyvavimas skaitmeninėje žiniasklaidoje: Svarbu, kad žiniasklaidoje būtų atstovaujama visoms socialinėms grupėms. Specialiųjų poreikių turintys asmenys, patys kurdami žiniasklaidą (pvz., socialiniuose tinkluose), gali aktyviai pasipriešinti stereotipiniam, klišiniam ir stigmatizuojančiam visuomenės vaizdavimui.

Dalyvavimas naudojant skaitmeninę žiniasklaidą: Prienamumas suteikia galimybę dalyvauti. Tam reikia gero techninio patogumo, suvokiamumo įvairiais pojūčiais arba multimodalumo, taip pat lengvai suprantamos kalbos ir paprastų naudotojo nurodymų.

Dalyvavimas pasitelkiant skaitmeninę žiniasklaidą: Tai reiškia darbą, mokymąsi, bendravimą ir dalyvavimą viešose diskusijose naudojant skaitmeninę žiniasklaidą. Kartu su pagalbinėmis technologijomis atsiveria naujos dalyvavimo galimybės, kurios anksčiau buvo sudėtingos arba neįmanomos.

Galimybė naudotis skaitmenine žiniasklaida: Skaitmeninės medijos galimybės: svarbi lygiavertė dalyvavimo informavimo ir bendravimo naudojant skaitmeninę mediją prielaida yra galimybė naudotis medijos prietaisais ir internetu. Remiantis naujausiais tyrimais, daug žmonių, turinčių mokymosi sunkumų ir negalią, vis dar neturi savaimė suprantamos prieigos prie skaitmeninių ir interneto įrenginių. Todėl pirmiausia būtina užtikrinti prieigą prie skaitmeninės žiniasklaidos priemonių ir interneto.

Kaip įgalinti žmones su negalia naudoti technologijas

Kaip teigiama ataskaitoje "Ar esame didvyriai?", dažnai naujosios žiniasklaidos technologijos toli gražu nepadedą įvairioms negalios rūšims, bet gali sukurti naujas, kurdamas neįgyvendinamas veiksmų programas. Dauguma statinių interneto svetainių nėra visiškai prieinamos. Ypač intelekto negalią turintiems žmonėms naudotis technologijomis ir suprasti, kaip naršyti interneto pasaulyje prieš suvokiant galimybes ir pavojus, dažnai būna labai sunku. Supratimas, kur spausti, kokia tinklalapio struktūra, kaip slinkti per rezultatus, kaip atlikti paiešką, kaip naršyti po puslapius ir suprasti turinį (taip pat ir lengvai skaitomą), dažniausiai yra dalyvavimo kliūtis.

Dirbti su skaitmeniniu švietimu nėra lengva, tam reikia daug laiko ir pasiruošimo. Mokymosi procesai iš tiesų turėtų apimti ir technologinius, ir žinių gebėjimus, o švietėjai ir mokytojai turėtų padėti jiems struktūrizuojant daugialypę, įvairiapusę ir interaktyvią veiklą.

Pirmasis elementas, į kurį reikia atsižvelgti, yra tai, kad naudojantis internetu ir socialiniais tinklais reikia išmanyti specifinius terminus. Todėl svarbu atkreipti dėmesį į šiuos terminus ir užtikrinti, kad tiek pats terminas, tiek jo reikšmė išliktų dalyvių atmintyje. Tiek, kiek terminų reikšmė yra aiški, gali vykti aktyvus ir kritiškas įsitraukimas į turinį.

Dalyviai / studentai gali praturtinti savo techninį žodyną nuolat kartodami, prisegdami ir užsirašydami naujus terminus ir raktažodžius, kurie leis jiems geriau priartėti prie pagrindinių nagrinėjamų temų.

Socialinės žiniasklaidos įgūdžių įgijimas vyksta kartu su skaitmeninių įgūdžių įgijimu. Atsižvelgiant į grupės dalyvių ypatumus ir skirtumus, užsiėmimų metu turėtų būti taikomos pritaikytos metodikos. Nuolatinės fizinės užuominos, aiškus kiekvieno žingsnio pakartojimas, imitavimas to, ką darė veiklos vadovas, ir paprastas vadovavimas balsu - tai tik keli pavyzdžiai. Mokymasis naudotis interneto naršyklėmis atliekant tyrimus, laiškais, žemėlapiams, rašymo, prezentacijų ar vaizdo įrašų kūrimo priemonėmis, kaip įkelti ir atsisiųsti nuotraukas, turėtų vykti kartu su mokymusi, kaip tinkamai naudotis facebook, instagram ar kitais socialiniais tinklais ir kokie yra jų pavojai.

3 Bendrosios žinios apie interneto pasaulį, rizikas ir prieinamus resursus

Technologijos vis dažniau naudojamos kiekvieno iš mūsų kasdieniame gyvenime. Kai kuriems žmonėms jos gali atlikti išties lemiamą vaidmenį mokyklos ir visuomenės įtraukimo į visuomenę procese, leisdamos jiems užsiimti veikla, kuri kitu atveju būtų neįmanoma.

Dėmesys kiekvieno poreikiams sustiprina naudojimąsi šiomis priemonėmis, kurios vis labiau tampa neatsiejama kiekvieno žmogaus gyvenimo dalimi ne tik darbinio, bet ir socialiniu požiūriu, nes jos suteikia informacijos, dokumentacijos ir bendravimo galimybių, taip pat ir naudojantis socialiniais tinklais.

Interneto ekosistemą sudaro daugybė organizacijų ir bendruomenių, kurios padeda jai veikti ir vystytis. Šis platus interneto technologijų spektras nuolat tobulėja, per pastaruosius dešimtmečius sukurta daugybė taikomųjų programų ir programų. Dėmesys neįgaliųjų poreikiams taip pat didėja tiek dėl neįgaliųjų bendruomenės lobizmo dėl neįgaliųjų teisės dalyvauti, tiek dėl tarptautinių taisyklių, kuriose daugiausia dėmesio skiriama prieinamumo klausimams ir visiems pritaikyto dizaino principams.

COVID pandemija dar labiau išryškino ir paspartino technologijų integravimo į mūsų gyvenimą procesus, tačiau kartu pabrėžė nelygybę, kurią lemia skaitmeninė atskirtis, infrastruktūros ir tinkamų pagalbinių technologijų trūkumas. Tai ypač pasakytina apie neįgaliuosius, kurie nebuvo įpratę naudotis internetu ir technologijomis apskritai.

Būtina užtikrinti, kad kiekvienas turėtų galimybę įgyti naują "skaitmeninę" gramatiką, būtiną suprasti, dalyvauti ir veikti, kurti savo ir bendruomenės ateitį.

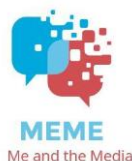
Siekiant suteikti neįgaliesiems galimybę dalyvauti, svarbu suteikti jiems tinkamus prietaisus ir pagalbines technologijas, žinių apie pagrindines funkcijas, turimas priemones ir programas bei informacijos apie pagrindines galimybes ir riziką naudojantis tokiomis priemonėmis.

Kur pradėti?

Dauguma žmonių, įskaitant neįgaliuosius, paprastai naudojami skaitmeninėmis priemonėmis, pavyzdžiui, išmaniaisiais telefonais ir planšetiniais kompiuteriais, tačiau dažnai tam tikras funkcijas priima kaip savaime suprantamą dalyką. Pakartoti, kokie įrenginiai leidžia mums naudotis internetu ir palaikyti ryšį su skaitmenine bendruomene, yra geras atspirties taškas, padedantis susidaryti bendrą pagrindą tam, ką mes darome, metodikoms ir tikslams, kuriais galima naudoti vieną, o ne kitą įrenginį.

Švietimo platformoje "MeMe" galite rasti keletą pavyzdžių, kaip pristatyti šią temą

<https://elearning.imotec.lt/>

WWW pasaulis

Žinios apie tai, kas yra internetas, kaip jis veikia ir kodėl jis buvo sukurtas, padeda žmonėms geriau suprasti dabartinį bendrą naudojimą ir skaitmeninio ir prijungto pasaulio teikiamas galimybes. Neįgaliesiems turėtų būti suteikta galimybė dalyvauti skaitmeninėje bendruomenėje, todėl svarbu suteikti jiems pagrindinių žinių apie šį virtualų pasaulį, kad jie suprastų taisykles ir būtų atsakingi naudotojai. Šiuo tikslu būtina, kad jie žinotų, kokios yra pagrindinės funkcijos, naudingos programos ir galimybės, taip pat kaip juda duomenys, kokios yra "saugios" navigacijos "saugumo taisyklės", kaip veikia socialinė aplinka ir kokią riziką galima prisiimti, o kokios

- ne.

Tam pedagogai, šeimos nariai ir draugai turėtų padėti neįgaliesiems ir suteikti jiems aiškia, prieinamą ir lengvai naudojamą medžiagą bei informaciją.

Rizikos ir galimybės

"Skaitmeninė bendruomenė yra tokios pat formos kaip susirinkimas, kuriame susirenka įvairiausi dalyviai, turintys lygias galimybes išsakyti savo nuomonę. Heterogeniškumas garantuoja bendruomenės turtingumą ir kartu jos ribotumą bei pavojų, [.....]. Savo ruožtu toks įvardijimas neapsieina be stereotipų ar klaidingų reprezentacijų. Priešingai, stereotipai apie negalią yra kultūrinės liekanos, kurios įgalina kiekvieną naują diskursą ir reprezentaciją apie neįgaliuosius." [MeMe Projekto IO1- Ar mes herojai?].

Interneto dėka neįgalieji gali būti savarankiškesni studijuodami, dirbdami, bendraudami, naudodamiesi viešosiomis paslaugomis ir kultūra. Tačiau taip pat reikėtų nepamiršti, kad virtualiame pasaulyje esama sąstū, kurie gali būti dar žalingesni neįgaliesiems, nes daugeliu atvejų neinvestuojama į jų pažintinius gebėjimus, neskatinama dalytis nuotaikomis ir jausmais.

Parama sutrikusio intelekto žmonėms saugiai naudotis internetu gali turėti didžiulę įtaką jų savarankiškumo lygiui, gerovei ir priklausymo visuomenei jausmui. Neįgalieji dažnai yra pasyvūs interneto naudotojai, jie patys nepripažįsta teisės reikšti savo nuomonę skaitmeninėse diskusijose ir teisės dalyvauti jose.

4 Kaip išvengti rizikos

Rizikos prevencija atsakingai naudojantis socialiniais tinklais ir technologijomis taip pat reiškia, kad reikia gebėti aiškiai valdyti santykius, atpažinti ir valdyti savo emocijas. Suvokimas, kad susitikimas su žmogumi internete vilioja, kad draugas gali pasijusti įžeistas dėl jo elgesio internete, kad tam tikrų vaizdų žiūrėjimas kelia nerimą - tai galimi scenarijai, kuriuos jauni žmonės, ypač turintys negalią, turi apsvarstyti ir žinoti, kaip juos valdyti.

Veikla su bendraamžių grupėmis memuarų projekto metu parodė, kad neįgaliesiems dažniau nei kitiems tenka patirti nemalonių situacijų internete. Dauguma žmonių jau buvo patyrę kibernetines patyčias asmeniniame gyvenime; arba jie stebėjo jas whatsapp grupėse, arba komentaruose po youtube vaizdo įrašais, arba, kaip prisipažino dauguma dalyvių, patys buvo tapę neapykantos komentarų aukomis socialiniuose tinkluose. Taip pat buvo pranešta apie neleistiną dalijimąsi asmeniniais duomenimis ir nuotraukomis bei rizikingus santykius socialiniuose tinkluose.

Internetinis priekabiavimas

Patyčios - ne juokai: sunkios patyčių formos gali turėti neapykantos nusikaltimų požymių

Kibernetinės patyčios - tai patyčios internete, vykdomos naudojant telematines priemones (sms, mms, nuotraukas, vaizdo įrašus, elektroninius laiškus, pokalbių kambarius, tiesiogines žinutes, interneto svetaines, telefono skambučius). Kibernetinės patyčios - tai spaudimo, agresijos, priekabiavimo, šantažo, įžeidinėjimo, menkinimo, šmeižto, tapatybės vagystės, įgijimo, neteisėto įgijimo, neteisėto asmens duomenų tvarkymo forma, vykdoma elektroniniu būdu, taip pat internetinio turinio, susijusio su vienu ar keliais nepilnamečio šeimos nariais, platinimas, kurio tyčinis ir vyraujantis tikslas - izoliuoti nepilnametį ar nepilnamečių grupę, vykdant rimtą įžeidimą, žalingą išpuolį, arba jų išjuokimą".

Dažniausiai pasitaikančios kibernetinių patyčių praktikos yra šios:

- Žinutės: Tai gali būti ir "sekstingas", kai žinutės yra seksualinio pobūdžio.
- "Whatsapp" / "Telegram" ar kitos momentinių žinučių siuntimo programėlės: provokuojančios ir bauginančios žinutės kontaktams.
- Nuotraukos ir vaizdo įrašai: Žeminančių, kompromituojančių ar žeminančių nuotraukų ar vaizdo įrašų siuntimas.
- Socialiniai tinklai: ● Socialinis tinklas: "YouTube", "Facebook", "Snapchat", "Instagram", "Tumblr", "AskFM").
- Elektroninis paštas: Atskiri elektroniniai laišukai: kelių elektroninių laiškų siuntimas gali būti naudojamas siekiant pažeminti konkretų asmenį, o atskiruose laiškuose paprastai būna bauginančios žinutės. Nors juos galima atsekti, nėra akivaizdu, kad siuntėjas sutampa su juos išsiuntusiu asmeniu.
- Interneto svetainės: Interneto svetainių kūrimas gali tapti pretekstu ką nors apšmeižti ar pažeminti, paskleisti privačią informaciją, paskelbti pakeistas nuotraukas ar vaizdus, kuriuose asmuo vaizduojamas kompromituojančiai ar erotiškai.
- internetiniai pokalbių kambariai: Pokalbių kambariai suteikia žmonėms galimybę slėpti savo tapatybę ir žeminti ar įžeidinėti kitus naudotojus.

Tyrimuose pabrėžiama, kad neįgalieji dėl savo pažeidžiamumo patiria ypatingą patyčių ir kibernetinių patyčių riziką. Kibernetinės patyčios dėl savo pobūdžio šiuo metu yra labiausiai paplitusi forma, nes per kompiuterį ar išmanųjį telefoną visur seka auką. Dėl to krūvis gali trukti 24 valandas per parą.

Be to, abu reiškiniai - tradicinės patyčios ir kibernetinės patyčios - vis dažniau egzistuoja kartu.

Todėl mums, kaip auklėtojams, mokytojams ir tėvams, svarbu, viena vertus, užkirsti kelią rizikingoms situacijoms, suteikiant tinkamas priemones neįgaliesiems, ir, kita vertus, atpažinti aiškius ar netiesioginius signalus, kurie gali rodyti kibernetinių patyčių epizodus.

Kibernetines patyčias atpažinti nėra lengva. Dėl patiriamo smurto pobūdžio, sumaišties, kaltės ir bejėgiškumo jausmo aukos dažnai užsisklendžia savyje ir galvoja, kad gali, tiksliau, turi išsisukti pačios. Negalia yra dar vienas trapumo elementas, dėl kurio pabėgti gali būti vis sunkiau.

Keletas patarimų, padedančių atpažinti kibernetinių patyčių epizodus:

- Elgesio pokyčiai su draugais, mokykloje ar kitose vietose, kur jie bendrauja.
- Nenoras lankytis vietose ar renginiuose, kuriuose dalyvauja kiti žmonės.
- Atsisakymas naudotis kompiuteriais, mobiliaisiais telefonais ir kitomis technologijomis bendraujant su kitais žmonėmis.
- Ypatingas stresas kaskart gavus žinutę ar pranešimą.
- Žemas savęs vertinimas, depresija, valgymo ar miego sutrikimai.
- Taigi elektroninių patyčių prevencija yra esminis veiksmas.
- Keletas patarimų, padedančių užkirsti kelią kibernetinių patyčių epizodams:
- Švietimas, kaip elgtis pagarbiai ir suvokti ribas.
- Informuotumas apie asmens teises
- darbas privatumo klausimais (ypač tais, kurie susiję su dalijimusi nuotraukomis, vaizdo įrašais, informacija apie save ir kitus)
- Informuotumas apie galimybę kalbėti apie savo patirtį.

Be to, šie 3 žingsniai gali padėti sužinoti, kaip lengvai reaguoti į kibernetines patyčias socialiniuose tinkluose:

1. **STABDYK:** neatsakinėkite į agresyvius komentarus!
2. **BLOKUOK:** pabandykite užblokuoti agresyviai kalbantį asmenį.
3. **PAGALVOK:** pasikalbėkite apie tai su artimais žmonėmis / pedagoginiais darbuotojais. Nesigėdink - kibernetinės patyčios gali nutikti bet kam!

Privatumas ir asmeninių duomenų apsauga

Duomenų saugumas yra labai svarbi tema, kurią dauguma interneto naudotojų visada nepakankamai įvertina ir į ją neatsižvelgia. Asmens duomenys - tai informacija, susijusi su gyvais asmenimis. Tai gali būti, pvz:

- Vardai ir pavardės
- gimimo data
- adresas
- el. pašto adresas
- Banko duomenys
- asmens tapatybės kortelės numeriai
- buvimo vietos duomenys (pvz., "WhatsApp")
- IP adresai
- reklaminiai slapukai

- Sveikatos duomenys

Nuo 2018 m. gegužės mėn. Europoje galioja specialios šių duomenų tvarkymo taisyklės. Nuo tada vadinamajame Bendrajame duomenų apsaugos reglamente (BDAR) patikslinta ir griežčiau reglamentuota, kokie duomenys gali būti renkami ir toliau tvarkomi .

Žinoti, kaip tvarkyti savo privatumą, ir išmanyti riziką, kylančią perduodant asmens duomenis svetainėse, yra pirmas žingsnis siekiant sąmoningai naršyti internete. Tai susiję ne tik su asmens saugumu internete (išvengti "pishing" ir (arba) tapatybės vagystės rizikos), bet ir su jo "reputacija" bei žinojimu, kaip nustatyti tinkamas ribas tarp savęs ir kitų.

Ypač bendraujant su protinę negalią turinčiais asmenimis svarbu pasidalyti mintimis ir pamąstyti apie privatumo ribas, apie skirtumą tarp to, kas asmeniškai, ir to, kas vieša, ir apie tai, kad vienas asmuo tam tikrą temą gali laikyti privačia, o kitas - vieša ir ja dalytis, apie riziką, kurią galime patirti atskleisdami per daug informacijos internete. Taigi ypatingą dėmesį reikėtų skirti dalijimosi privačia medžiaga internete klausimams. Svarbu akcentuoti tai, kad kiekvienas internete pasidalytas duomenys ten išlieka ilgą laiką ir juos gali matyti daugybė žmonių.

Veiksminga strategija, kad žmonės žinotų ir nesusidurtų su tokia rizika, gali būti lengva citata, kurią jie galėtų užsirašyti, įsiminti ir dažnai kartoti atlikdami kitus veiksmus internete.

Pavyzdžiai:

- "Pirmiausia pagalvok, o tada rašyk" [italų grupė].
- "Internetas niekada nepamiršta" [Austrijos grupė].

Aptarus pavojus, kylančius dalijantis privačia medžiaga ir duomenimis internete, svarbu pateikti informacijos apie galimus šios problemos sprendimo būdus:

- Kreipimasis į suaugusįjį
- Prašyti ištrinti savo duomenis ir neleisti gauti nepageidaujamų pranešimų
- Pakeisti slaptažodžius
- Jei reikia, prašyti atitinkamų institucijų pagalbos (t. y. Italijoje paskirta institucija yra pašto policija).
- ir t. t.

Asmeniniai santykiai

Šiais laikais socialiniai tinklai yra didelė socializacijos galimybė ir labai palanki terpė užmegzti svarbius santykius. Jie leidžia mums lengvai susirasti naujų draugų ir palaikyti ryšį su "tikraisiais" draugais. Neįgaliems jaunuoliams dažnai gresia izoliacijos pavojus, ypač jei jie nelanko mokyklos ir galimybės susitikti su bendraamžiais yra mažesnės, o socialiniai tinklai yra puiki priemonė, padedanti įveikti izoliaciją, rasti paramą ir pakelti asmeninę savivertę. Tačiau gali kilti daug pavojų ir problemų, ypač kalbant apie sutrikusio intelekto žmones, kurie dažnai yra labiau pažeidžiami. Dėl sunkumų taikant "draugystės" sąvoką virtualioje aplinkoje, kurioje daugelis bendraujančiųjų nepažįsta vienas kito asmeniškai, šie asmenys tampa dar labiau pažeidžiami ir tampa išnaudojimo, kibernetinių patyčių, sekso žinučių ir net seksualinio priekabiavimo aukomis.

Todėl labai svarbu, kad pedagogai ir šeimos būtų pasirengę padėti savo padėjėjams ir (arba) vaikams naudotis socialine žiniasklaida kaip būdu užmegzti ryšį su kitais žmonėmis. Prevencija nereiškia draudimo naudotis, bet informuotumą apie tai, kokie yra pavojai ir kaip elgtis virtualiuose santykiuose.

Mokomosios vaizdo medžiagos žiūrėjimas, pokalbiai ir apmąstymai su dalyviais apie asmeninę patirtį yra vertinga strategija, taip pat skirta apmąstyti konsensuso ir afektyvumo temą apskritai ir išvengti žalingos praktikos, pavyzdžiui, sekstingo, viliojimo ir seksualinės prievartos.

5- Darbas su socialinės žiniasklaidos kanalais

Kas yra socialinių medijų kanalai?

Socialinės medijos: apibrėžimas

Socialinė žiniasklaida - tai bendras terminas, kuriuo apibūdinama visa žiniasklaida, padedanti naudotojams bendrauti ir keistis informacija skaitmeniniais kanalais. Šios žiniasklaidos priemonės dažniausiai yra internetinės žiniasklaidos pasiūlymai. Bendravimas ir keitimasis naudotojų sukurtu turiniu yra ypač svarbūs. Todėl socialinę žiniasklaidą taip pat galima suskirstyti į du esminius elementus. Yra socialinė žiniasklaida, kurios pagrindinis tikslas - bendravimas, ir ta, kuri naudojama kaip bendravimo priemonė, tačiau daugiausia dėmesio skiriama naudotojų kuriamam, redaguojamam ir keičiamam turiniui.

Socialinė žiniasklaida gali būti naudojama keistis informacija privačioje ir individualioje aplinkoje, taip pat tarp darbuotojų. Žmonės bendrauja, bendradarbiauja ir kuria kartu naudodami tekstą, vaizdus ir garsą.

Socialinių medijų platformos

Tipiškais socialinės žiniasklaidos atstovais laikomi socialiniai tinklai, interneto dienoraščiai, mikrotinklaraščiai, vikipedijos, nuotraukų ir vaizdo įrašų platformos. Socialinė žiniasklaida yra labai svarbi e. mokymuisi, mišriam mokymuisi ir žinių valdymui. Jos naudojamos e. bendradarbiavimui, smegenų šturmui arba mokymosi dienoraščių prasme ir paprastai tarnauja neformaliai mokymuisi. Dažnai jos integruojamos į mokymosi platformas ir žinių valdymo sprendimus. Socialinės žiniasklaidos funkcijos atlieka svarbų vaidmenį dalijimosi ekonomikos platformose.

Remiantis žiniasklaidos ir socialinių tyrimų teorijomis, socialinę žiniasklaidą galima suskirstyti į įvairias grupes, pavyzdžiui, pagal socialinį matmenį ir žiniasklaidos įvairovę, taip pat pagal saviraiškos ar atskleidimo laipsnį. Pagal tai skiriami vadinamieji bendruomenių projektai, tinklaraščiai, turinio bendruomenės, socialiniai tinklai, virtualūs žaidimų pasauliai ir virtualūs socialiniai pasauliai.

Kalbant apie socialinį buvimą ir medijų įvairovę, blogai ir bendruomenių projektai vertinami prasčiausiai, nes jie dažniausiai yra grynai tekstiniai, todėl tinka tik paprastam keitimuisi informacija. Socialiniai tinklai ir turinio bendruomenės vertinami kaip pasižymintys aukštesniu socialinio dalyvavimo ir medijų įvairovės lygiu, nes juose, be tekstinio bendravimo, galima dalytis nuotraukomis ir vaizdo įrašais.

Virtualūs socialiniai pasauliai ir virtualūs žaidimų pasauliai bando atkurti visus asmeninės sąveikos aspektus virtualioje aplinkoje. Dėl šios priežasties šios dvi socialinės žiniasklaidos rūšys pagal socialinį buvimą ir medijų įvairovę vertinamos aukščiausiai.

Kalbant apie saviraiškos ar savęs atskleidimo laipsnį, tinklaraščiai, taip pat socialiniai tinklai ir turinio bendruomenės paprastai vertinami šiek tiek geriau nei bendruomenių projektai. Jie dažnai apsiriboja konkrečiomis turinio sritimis. Kadangi virtualiuose žaidimų pasauliuose galioja tam tikros žaidimo taisyklės, verčiančios dalyvius elgtis tam tikru būdu, saviraiškos ar atskleidimo galimybė šioje socialinės žiniasklaidos grupėje vertinama prasčiau nei virtualiuose socialiniuose pasauliuose, kuriuose dalyviai paprastai gali elgtis taip, kaip nori.

Socialinių medijų naudojimosi gairės

Socialinė žiniasklaida dažnai dirba su skaitmeniniais komunikacijos kanalais ir taikomosiomis programomis, todėl ją reikia skirti nuo tradicinės žiniasklaidos (pvz., televizijos, radijo ir laikraščių). Socialinei žiniasklaidai taip pat būdingi

palyginti maži patekimo į rinką barjerai. Kaip ir kitos masinės informacijos priemonės, socialinė žiniasklaida gali pasiekti tiek dideles, tiek mažas gavėjų grupes. Komunikacija čia nėra linijinė, bet pasižymi dideliu realaus laiko veiksmu, taigi ir dideliu aktualumo laipsniu. Be to, socialinė žiniasklaida nuo masinės žiniasklaidos skiriasi savo daugialypės terpės pobūdžiu, o tai reiškia, kad galimas bet koks teksto, garso ir vaizdo įrašų derinys. Taigi multimodalumo principas čia puikiai įgyvendinamas, todėl turinys tampa lengvai prieinamas visiems žmonėms.

Be to, jos visiems prieinamos nemokamai arba už nedidelę kainą. Jos labai patogios naudoti, nes norint naudotis socialine žiniasklaida nereikia jokių arba beveik jokių specialių žinių.

Visų pirma socialinės žiniasklaidos naudojimas žmonėje ir už jos ribų bei žmonės vardu reikalauja reglamentavimo. Vadinamosios socialinės žiniasklaidos gairės - tai pagarbios ir praktiškos sąveikos pasiūlymų ir taisyklių (kaip neteiktinas etiketas) bei moraliai teisingo elgesio (kaip neteiktinas etiketas ir kodeksai), taip pat atitinkamų įstatymų ir kitų teisės aktų ar teismų praktikos išvadų mišinys. Geriausiu atveju jos išplaukia iš socialinės žiniasklaidos strategijos ir yra suderintos su komunikacijos gairėmis. Tipinės temos yra asmeninė atsakomybė, skaidrumas, sąžiningumas, autentiškumas ir privačių bei oficialių reikalų atskyrimas.

Mažinanat skaitmeninę atskirtį

Socialiniai tinklai neabejotinai pakeitė žmonių gyvenimą, tačiau norint visapusiškai pasinaudoti jų teikiamomis galimybėmis neįgaliesiems, reikėtų pripažinti, kad egzistuoja skaitmeninė atskirtis, trukdanti naudotis skaitmenine aplinka, ir imtis atitinkamų veiksmų jai įveikti. Kliūtys atsiranda dėl neįtraukios skaitmeninės aplinkos dizaino, tinkamų pagalbinių technologijų trūkumo ir nepakankamų švietimo galimybių ugdyti skaitmeninius įgūdžius tiek iš mokytojų, tiek iš besimokančiųjų pusės.

Kaip pažymima ENTELIS projekto ataskaitoje "Dabartinės kliūtys, nauji ir būsimi skaitmeninės visuomenės poreikiai", neįgalieji pabrėžia, kad jiems trūksta galimybių naudotis naujomis technologijomis ir skaitmeninėmis paslaugomis. Prieiga prie įrenginių, prieiga prie interneto, navigacija po skyrius ir pilnas turinio vaizdas - tai tik keletas iš technologinių kliūčių, su kuriomis susiduriama.

Be to, nors ryšių su draugais palaikymas, informacijos paieška internete ar darbo paieška naudojantis internetu ar mobiliųjų telefonų programėlėmis neįgaliesiems buvo naudinga daugeliu gyvenimo aspektų, deja, dėl to jiems kilo didesnė rizika nei kitiems gyventojams, ypač kalbant apie sutrikusio intelekto asmenis. Dėl tokių veiksmų, kaip sunkumai gauti teisėtą sutrikusio intelekto asmenų sutikimą, supratimas, kaip pateikti skundą, arba dėl paprasto fakto, kad, pavyzdžiui, prieiga prie informacijos naudojant lengvai skaitomą ir suprantamą kalbą, gali būti lengvai nustatyta, kad tam tikros programos naudotojas yra sutrikusio intelekto asmuo, ši gyventojų dalis yra labiau pažeidžiama ir jai kyla didesnė piktnaudžiavimo rizika.

Teigiamas signalas rodo, kaip laikui bėgant didesnės bendrovės, tokios kaip "Instagram", "Facebook" ir "Google", vis labiau stengiasi palengvinti neįgaliųjų prieigą prie įvairių platformų, pasitelkdamos naujas idėjas, investicijas ir priemones, kurios iš tiesų gali pakeisti žmonių gyvenimą, ypač po nuotolinio darbo ir nuotolinio mokymosi bumo dėl COVID19.

Entelis manifeste pateikiamos naudingos rekomendacijos, kaip imtis veiksmų ir stengtis, kad skaitmeninė revoliucija taptų galimybe visiems ir mūsų įtraukioms visuomenėms. Tarp kitų:

- Reikėtų informuoti apie teises naudotis prieinamomis skaitmeninėmis technologijomis, rengti specialius mokymus ir teikti paramą neįgaliesiems, kad jie galėtų įsitraukti į šiuolaikinę skaitmeninę bendruomenę.
- Šiuo tikslu reikėtų apsvarstyti galimybę rengti tarpusavio mokymus ir taikyti alternatyvius metodus.
- Neįgaliųjų ir kitų mažumų grupių įtraukimas į kovos su skaitmenine atskirtimi procesą iš tiesų yra labai svarbus, kad būtų užtikrinta tikra įtrauktis, o ne vienu kliūčių pašalinimas ir jų pakeitimas kitomis.

Savarankiško įsivertinimo klausimai

1 SKYRIUS

1. Kaip galėtų atrodyti regos negalią turintiems žmonėms skirtas tekstas? Pažymėkite teisingus atsakymus, galima pažymėti kelis kartus.

TEISINGAI: Tinkamas kontrastas

TEISINGAI: 1: Prieinamų šriftų pavyzdžiai: Verdana, Calibri, Arial

TEISINGAI: Šrifto dydis ne mažesnis kaip 14pt

NETEISINGAI: Šrifto stilius: Geriausia naudoti nevienodo storio raides

2. Kuris iš šių sakinių yra teisingas?

TEISINGAI Mokymosi turinys, metodai ir veikla turėtų būti pritaikyti, individualizuoti, todėl prieinami ir tinkami naudoti visiems grupės nariams.

NETEISINGAI Mokymosi turinys, metodai ir veikla turėtų būti pritaikyti, individualizuoti, todėl prieinami ir tinkami naudoti tik neįgaliems grupės nariams.

NETEISINGAI Nėra svarbu patikrinti, ar mokymosi turinys, metodai ir veikla yra prieinami ir tinkami naudoti visiems grupės nariams.

3. Nurodykite du pagrindinius elementus, į kuriuos reikia atsižvelgti struktūruojant mokymosi programą, susijusią su socialinės žiniasklaidos naudojimu:

NETEISINGAI Veiklos, kurią reikia vykdyti, rūšis

TEISINGAI Susitikimų skaičius

NETEISINGAI Radijo buvimas

NETEISINGAI Orai

4. Jei yra riboto mobilumo dalyvis, turėtumėte:

TEISINGAI: Užtikrinti, kad patalpa, kurioje atliekate veiklą, būtų prieinama

NETEISINGAI: Pakeisti patalpą, kai tik norite

NETEISINGAI: Neprašykite asmenų judėti patalpoje

TEISINGAI: Paklauskite asmens, ar jam reikia pagalbos, ir palaukite jo atsakymo

5. Teisingas bendravimo su neįgaliuoju būdas:

NETEISINGAI: apsimesti, kad suprantate, net jei nesuprantate

TEISINGAI: kalbėkite lėtai ir formuluokite trumpus sakinius

NETEISINGAI: paklauskite lydinčio asmens, jei nesuprantate

NETEISINGAI: sakykite ilgus sakinius, paaiškindami daug detalių

2 SKYRIUS

1. Tiesa ar netiesa?

Dalyvavimas skaitmeninėje žiniasklaidoje, su skaitmenine žiniasklaida ir per skaitmeninę žiniasklaidą yra bendros dalyvavimo žiniasklaidoje sritis.

2. Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumas:

KLAIDINGAI: vystosi veikiant ir aktyviai dalyvaujant

Neteisingas: galima išmokti pasyviai mokantis

Neteisingai: nėra svarbus neįgaliesiems

Neteisingai: neapima asmeninės tapatybės apmąstymo

3. Socialinės žiniasklaidos mokymosi procesai:

Neteisingai: turėtų apimti tik su socialiniu tinklu susijusią veiklą

Neteisingai: yra nesudėtingi pažinimo sutrikimų turintiems žmonėms

KLAIDINGAI: turėtų apimti technologinių įgūdžių tobulinimą

Neteisingai: reikalauja struktūrizuoti unikalią metodiką, kurią būtų galima taikyti kiekvienam asmeniui ir kiekvienai darbo grupei.

4. Darbas su skaitmeniniu švietimu ir negalia:

Neteisingai: tai labai lengva

Neteisingai: reikia daug pasiruošimo

Neteisingai: neapima technologinių kompetencijų

Neteisingai: tai procesas, kurį neįgalieji gali atlikti patys

5. Sutrikusio intelekto asmenys:

Neteisingai: gali lengvai naršyti internete

Neteisingai: gali rasti prieinamą turinį daugumoje interneto svetainių

KLAIDINGAI: skaitmeninio mokymosi procese jiems turėtų padėti pedagogai arba instruktoriai

Neteisingai: prieš pradėdami mokytis naudotis skaitmeninėmis technologijomis, turėtų susipažinti su galimybėmis ir rizika

3 SKYRIUS

1. Kodėl neįgalieji turėtų sužinoti naudingų dalykų apie internetą, išmaniuosius telefonus ir planšetinius kompiuterius? Pažymėkite teisingus atsakymus, galima pažymėti kelis kartus.

TEISINGAI: 1: Kad dalyvautų interneto pasaulyje

TEISINGAI: 1: Kad žinotumėte apie riziką, kuri gali kilti, jei esate internete

Neteisingai: Jie apskritai neturėtų būti internete

Neteisingai: Išmanusis telefonas nėra svarbus neįgaliesiems

2. Skaitmeninių technologijų įtraukimas į mūsų gyvenimą:

TEISINGAI: išryškėjo nelygybė, kurią sukelia skaitmeninė atskirtis

Neteisingai: tai procesas, kurį sulėtino COVID19 pandemija

TEISINGAI: galėtų suteikti neįgaliesiems daugiau galimybių dalyvauti

Neteisingai: galėtų užkirsti kelią izoliacijai ir stereotipų priešpriešai.

3. Tiesa ar netiesa?

NETIESA: nebūtina, kad visi mokėtų "skaitmeninę kalbą".

4. Saugus naudojimas žiniatinkliu sutrikusio intelekto asmenims:

TEISINGAI: gali turėti didžiulę įtaką jų savarankiškumo lygiui.

Neteisingai: tai nėra svarbu dėl to, kad jie nesinaudoja internetu

TEISINGAI: gali padėti jiems tapti aktyviais interneto naudotojais

TEISINGAI: gali pagerinti jų gerovę

5. Asmenys su negalia:

TEISINGAI: turėtų būti suteikta galimybė dalyvauti skaitmeninėje bendruomenėje.

TEISINGAI: turėtų žinoti apie "saugumo taisykles" ir "saugią navigaciją".

TEISINGAI: turėtų gauti prieinamą ir lengvai naudojamą medžiagą ir informaciją.

Neteisingai: turėtų būti informuojami apie naujas interneto pasaulio funkcijas, nes jie tikrai nesidomi

4 SKYRIUS

1. Tiesa ar melas?

TIESA: Kibernetinės patyčios - tai patyčių forma naudojant skaitmenines priemones.

TIESA: Kibernetinės patyčios yra tada, kai kas nors tyčiojasi ar priekabiauja prie kitų internete ir kitose skaitmeninėse erdvėse, ypač socialinės žiniasklaidos svetainėse.

2. Kaip galite užkirsti kelią neįgaliesiems tapti virtualaus išnaudojimo aukomis?

Neteisingai: uždrausti naudotis socialine žiniasklaida

Neteisingai: kontroliuoti jų žinutes ir naudojimąsi socialine žiniasklaida

TIESA: supažindinti juos su rizika

Neteisingai: leisti jiems vieniems naudotis socialine žiniasklaida

3. Kurie iš šių duomenų laikomi asmens duomenimis?

NETIESA: banko duomenys

NETIESA: el. pašto adresas

NETIESA: Sveikatos duomenys

TIESA: buvimo vietos duomenys

4. Privatumas ir duomenų tvarkymas

TIESA: susijęs su savo saugumu internete

NETIESA: neturi įtakos reputacijai

TIESA: taip pat susiję su dalijimusi nuotraukomis

TIESA: reglamentuoja Europos teisės aktai

5. Tiesa ar netiesa?

Žmonėms su negalia, ypač su intelekto negalia, sunkiau sekasi taikyti "draugystės" sąvoką virtualiame kontekste.

5 SKYRIUS

1. Ar žinote dažniausiai naudojamas socialinės žiniasklaidos platformas? Pažymėkite teisingus atsakymus, galima pažymėti kelis kartus.

- TEISINGAI: Facebook
- TEISINGAI: "YouTube
- NETEISINGAI: Inseram
- NETEISINGAI: Doodle

2. Kokią žinote socialinių žinučių siuntimo paslaugą? Pažymėkite teisingą atsakymą, galimas TIK vienas atsakymas

- TEISINGAI: 1: WhatsApp
- NETEISINGAI: Tikkitokki
- NETEISINGAI: Rundi
- NETEISINGAI: Blizzard

3. Tiesa ar klaida?

Pastaraisiais metais didžiausi socialiniai tinklai ir interneto bendrovės vis labiau stengiasi palengvinti neįgaliųjų prieigą prie įvairių platformų.

4. Socialinė žiniasklaida:

- TEISINGAI: tai terminas, nurodantis visas žiniasklaidos priemones, padedančias naudotojams bendrauti ir keistis informacija skaitmeniniais kanalais.
- NETEISINGAI: Įprastai nereikia interneto ryšio
- NETEISINGAI: ją naudoja žmonės, norėdami bendrauti, bendradarbiauti ir kurti kartu naudodami tekstą, vaizdus ir garsą.
- TEISINGAI: labai maži ribojimai pakliūti į rinką

5. Skaitmeninė atskirtis:

- NETEISINGAI: netrukdo naudotis skaitmenine aplinka
- TEISINGAI: ją lemia skaitmeninės aplinkos dizainas, kuris neįtraukia
- TEISINGAI: dėl to, kad reikia ugdyti skaitmeninius mokytojų ir besimokančiųjų įgūdžius.
- TEISINGAI: turėtų būti pripažinta ir turėtų būti imtasi atitinkamų veiksmų jai įveikti

Naudingos nuorodos:

Ataskaita Ar mes esame didvyriai?

TIDE - įtraukiojo pasaulinio švietimo būdų vadovas, AIAS Bologna Onlus & COSPE Onlus, 2015 m.

Europos neįgaliųjų forumo visiems prieinamų susitikimų vadovas:

<https://www.edf-feph.org/publications/accessible-meetings/>

Europos neįgaliųjų forumo patarimai apie prieinamus internetinius susitikimus:

<https://www.edf-feph.org/publications/accessible-online-meetings/>

Europos neįgaliųjų forumo patarimai dėl prieinamos socialinės žiniasklaidos priemonių rinkinio

<https://www.edf-feph.org/publications/accessible-social-media-toolkit/>

<https://wir-machen-kinderseiten.de/wiki/medienkompetenz-0>

ENTELIS+ gairės

Kibernetinės patyčios (visomis kalbomis): <https://disabuse.eu/>

Internetinis seminaras mokytojams, auklėtojams ir tėvams (italų kalba):

[Likey Video Tutorial Webinar 6 - Cyberbullismo 2](#)

Saugus internetas (italų kalba): <https://www.generazioniconnesse.it/site/it/super-errori/>

Trumpas dokumentinis filmas apie duomenų apsaugą (vokiečių kalba): [5 Tipps zum Datenschutz | Mynd.](#)

Apie skaitmeninės erdvės suteikiamas galimybes žmonėms su negalia ir teisės aktus, kurie įpareigoja pritaikyti skaitmeninę erdvę (Lietuvos negalios organizacijų forumas)

<<https://www.lnf.lt/wp-content/uploads/2018/12/Internetas_visiems.pdf>>

Gairės, kaip kurti prieinamą turinį socialiniuose tinkluose (European Disability Forum) :

<<<https://www.edf-feph.org/content/uploads/2021/07/3.2-Toolkit-Accessible-Social-Media.pdf>>>

Gairės, kaip kurti žmonėms su negalia prieinamus skaitmeninius formatus (European Disability Forum):

<<https://www.lnf.lt/wp-content/uploads/2021/10/Toolkit-Accessible-PowerPoint-LT_edited.pdf>>

<<https://www.lnf.lt/wp-content/uploads/2021/10/Toolkit-Accessible-Word-Document-LT_galutinis_suredaguotas.pdf>>

Gairės, kaip organizuoti prieinamus nuotolinius susitikimus (European Disability Forum):

<<<https://www.edf-feph.org/publications/accessible-online-meetings/>>>

<<<https://www.edf-feph.org/content/uploads/2021/09/4.2-Toolkit-Accessible-online-and-face-to-face-Meetings.pdf>>>

Gairės interneto svetainių kūrėjams, kuriantiems prieinamas svetaines (European Disability Forum):

<<<https://www.edf-feph.org/content/uploads/2022/02/7.-Toolkit-Accessible-website.pdf>>>

Gairės, kaip kurti prieinamus vaizdo įrašus (European Disability Forum):

<<<https://www.edf-feph.org/content/uploads/2021/12/5.2-Toolkit-Accessible-Accessible-video.pdf>>>

Vaizdo klipas apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose (Prisijungusi Lietuva):

<<<https://www.youtube.com/watch?v=tYWu5Ld31gs>>>

Ką daryti su žmogaus su negalia Facebook paskyra (Prisijungusi Lietuva):

<<<https://esaugumas.lt/articles/ka-daryti-su-neigalaus-arba-mirusio-zmogaus-facebook-paskyra>>>

Kaip saugiai naudotis programėle Facebook Messenger (prisijungusi Lietuva):

<<<https://esaugumas.lt/articles/kaip-saugiai-naudotis-programele-facebook-messenger>>>

Elektroninės patyčios (Be patyčių, Vaikų linija):

<<<https://www.bepatyciu.lt/mokykloms/apie-patycias/elektronins-patycios/>>>

<<<https://www.youtube.com/watch?v=KqWssgWY4ps>>>

<<<https://www.youtube.com/watch?v=NCuudFQxMlk>>>